

TOMASZ KONDRASZUK, ANDRZEJ PARZONKO¹

TRANSFER WIEDZY DO PRAKTYKI ROLNICZEJ – POLSKIE I NIEMIECKIE DOŚWIADCZENIA

W dniu 16 kwietnia 2012 roku w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie odbyła się konferencja „Transfer wiedzy do praktyki rolniczej – polskie i niemieckie doświadczenia”. Organizatorami konferencji, objętej patronatem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, byli pracownicy Wydziału Nauk Ekonomicznych SGGW (Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw) oraz Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej. Głównym celem konferencji była wymiana poglądów na temat funkcjonowania systemów transferu wiedzy do praktyki rolniczej w Polsce i Niemczech (na przykładzie rozwiązań Kuratorium für Technik und Bauwesen in der Landwirtschaft – KTBL) oraz określenie potrzeb i możliwości dalszych działań w tym zakresie. W konferencji wzięło udział 120 osób z różnych środowisk naukowych z KTBL w Darmstadt, doradztwa rolniczego oraz z szeroko rozumianej praktyki rolniczej.

Konferencję otworzył Rektor SGGW, prof. dr hab. Alojzy Szymański. W swoim wystąpieniu przywitał uczestników i wskazał na ważność podejmowanego tematu. Zaznaczył, że tylko poprzez głęboką współpracę nauki z praktyką rolniczą możliwe są obopólne korzyści – praktyka dostaje nowatorskie rozwiązania, a nauka otrzymuje od praktyki rolniczej inspirację i kolejne istotne problemy do rozwiązania.

Pierwszą sesję prowadził prof. dr hab. Bogdan Klepacki, Dziekan Wydziału Nauk Ekonomicznych SGGW. W słowie wstępnym podkreślił, że żyjemy w czasach, które zostały zdominowane przez gromadzenie i wykorzystywanie informacji, że „...zmierny w kierunku gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach. Wzmocnienie zdolności innowacyjnej rolnictwa i szybki, oparty na wiedzy postęp technologiczny w warunkach globalizacji staje się konieczno-

¹ Autorzy są pracownikami naukowymi Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (e-mail: tomasz_kondraszuk@sggw.pl; andrzej_parzonko@sggw.pl).

ścią. Wiedza staje się fundamentalnym czynnikiem nadającym zasobom produkcyjnym wartość ekonomiczną i determinującą ich użyteczność. Obecnie dyfuzja wiedzy i transfer jej z nauki do praktyki przesądza o innowacyjności poszczególnych branż i szybkości ich rozwoju”.

Pierwszy referat *Aktualna sytuacja i strategie rozwoju polskiego rolnictwa w kontekście wyzwań gospodarki opartej na wiedzy* wygłosiła dr Zofia Krzyżanowska, Radca Generalny w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Zwróciła uwagę, że gospodarka oparta na wiedzy jest wyzwaniem nie tylko dla Polski, ale też dla całej Europy. Wyzwanie to zostało sformułowane w licznych dokumentach zarówno krajowych, jak i unijnych, na przykład w Komunikacie Komisji „Europa 2020”, Strategia na rzecz inteligentnego zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, COM (2010) 2020; we wniosku w sprawie Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego „Horyzont 2020” – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (2014–2020), COM(2011) 809; w Komunikacie Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Partnerstwa Innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa, COM(2012) 79; oraz w „Strategii Rozwoju Kraju 2020”, najważniejszym dokumencie w perspektywie średniookresowej, określającym cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 roku i kluczowych dla określenia działań rozwojowych, w tym możliwych do sfinansowania w ramach przyszłej perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020. Dr Zofia Krzyżanowska wskazała, że w Polsce badania w obszarze rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych i rybołówstwa realizowane są: w 12 instytutach badawczych, nad którymi nadzór sprawuje Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, na 47 wydziałach w 9 publicznych uczelniach nadzorowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w 10 instytutach naukowych Polskiej Akademii Nauk, a także – w części swoich zakresów działalności – w 10 instytutach badawczych podległych ministrom: gospodarki, środowiska i zdrowia. Łącznie w tych placówkach naukowych pracuje około 18 tysięcy naukowców, w tym: ponad 1500 profesorów, ponad 800 doktorów habilitowanych i ponad 4000 pracowników ze stopniem doktora. Jest to więc znaczny potencjał naukowy, który efektywnie powinien wspierać politykę rolną państwa. Dr Krzyżanowska wskazała, że Polska podziela stanowisko Komisji, w którym podkreślono rolę badań i innowacji jako kluczowych elementów przygotowania Unii Europejskiej do odpowiedzi na przyszłe wyzwania.

W pełni zasadna jest kontynuacja dialogu państw członkowskich w sprawie uzgodnienia priorytetowych działań, polityk, strategii odnoszących się do użytkowania w Unii innowacyjnej, zrównoważonej gospodarki. Inicjatywa w sprawie europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa powinna być wzmocniona integracją każdej polityki odpowiedzialnej za jego rozwój, w tym zwłaszcza polityki naukowej, edukacyjnej i innowacyjnej, a także rozwoju obszarów wiejskich. Konieczne są działania wspierające transfer wiedzy z nauki do praktyki. Zdaniem Rządu RP przyjęcie założenia, że dźwignią dobrobytu krajów Unii Europejskiej stanie się innowacyjna, zrównoważona gospodarka, jest w pełni uzasadnione. Zbudowanie

systemu transferu wiedzy musi uzyskać wsparcie finansowe Unii Europejskiej. Stworzenie sieci partnerstwa na rzecz innowacji w UE przyczyni się do szybszej implementacji wyników badań i innowacji. Dr Zofia Krzyżanowska zwróciła uwagę, że należy pozytywnie odnotować wydzielenie w „Horyzoncie 2020” kwoty 4, 7 mld euro na wyzwanie: *Bezpieczeństwo żywnościowe, zrównoważone rolnictwo, badania morskie i biogospodarka*, w którego ramach będą finansowane badania i innowacje. Zdaniem Polski wskazana przez KE w Komunikacie wielość i różnorodność mechanizmów i inicjatyw, które stanowią źródło finansowania w ramach obecnego 7. Programu Ramowego oraz przede wszystkim „Horyzontu 2020”, wymaga dogłębnej analizy pod kątem potrzeb i strategicznych celów polskiej polityki w zakresie badań i innowacji, wynikających ze specyfiki i potencjału narodowych dziedzin i sektorów gospodarki z punktu widzenia rozwoju biogospodarki w Polsce. Nasz kraj popiera propozycję utworzenia kolejnej wspólnoty wiedzy i innowacji „Food4future” w ramach Europejskiego Instytutu Innowacji Technologii, która zajęłaby się także kwestiami dotyczącymi biogospodarki. Podjęcie proponowanych przez KE strategii działań może przynieść pozytywne rezultaty w postaci zwiększonego udziału polskich zespołów badawczych w inicjatywach i projektach finansowanych przez UE w ramach 7. Programu Ramowego oraz „Horyzontu 2020”. Również finansowanie w ramach PROW 2014–2020 uzależnione będzie od realizacji wskazanych 6 priorytetów, w tym priorytetu 1. *Transfer wiedzy i innowacji*.

Komisja Europejska zaproponowała utworzenie w ramach PROW Europejskiego Partnerstwa na rzecz Innowacji. Europejskie partnerstwo innowacyjne będzie obejmowało wiele etapów – od podstawowego procesu badawczego i upowszechniania wyników badań po opracowywanie produktów i technik oraz ich wprowadzenie do procesu produkcyjnego. Ważną rolę odegrają też procesy certyfikacji potwierdzające zwiększoną wartość dodaną produktów będących wynikiem badań. Utworzenie sieci europejskiego partnerstwa innowacyjnego jest przewidywane na 2012 rok. Zapewni to wczesne informowanie zaangażowanych i zainteresowanych podmiotów o możliwościach w zakresie działalności innowacyjnej. Ułatwi też proces przekładania priorytetów na konkretne działania innowacyjne w terenie. Dr Krzyżanowska na koniec podkreśliła, że rozpoczynająca się konferencja „Transfer wiedzy do praktyki rolniczej – polskie i niemieckie doświadczenia” wpisuje się bardzo dobrze w tę ważną dyskusję nad doskonaleniem form wdrażania innowacji do praktyki rolniczej. Stanowi też doskonałą okazję do wymiany doświadczeń między partnerami.

Drugi referat wygłosił prof. dr hab. Andrzej Kowalski, dyrektor Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Warszawie. Temat referatu brzmiał: *Funkcjonowanie instytutów badawczych, kierunki podnoszenia efektywności transferu wiedzy do praktyki rolniczej*. W swoim wystąpieniu mówca zaznaczył, że coraz bardziej powszechna staje się świadomość, że współczesne przedsiębiorstwa, aby mogły się rozwijać, muszą sprostać dwóm najważniejszym wyzwaniom, jakim są globalizacja i szybki, oparty na wiedzy postęp technologii. Te dwa wyzwania wzajemnie się przenikają, ponieważ roz-

wój nowych technologii opartych na wiedzy pozwolił przyspieszyć tempo globalizacji, a globalizacja spotęgowała rozwój technologii poprzez dyfuzję użytecznej gospodarczo wiedzy. Autor w swoim wystąpieniu zwracał uwagę na potrzebę podejmowania badań wynikających z przesłanek globalnych, takich jak aspekt demograficzny (do 2050 roku liczba ludności świata będzie istotnie wzrastała, wzrost ten będzie jednak głęboko nierównomierny) oraz nierównomierny rozwój gospodarek świata (czas bogacenia się i rosnących możliwości jest także czasem ogromnych nierówności; niektórym krajom, na przykład Chinom i Indiom, znakomicie udało się wydostać z biedy spory odsetek ludności i to w bardzo krótkim czasie; w wielu rejonach świata sytuacja wygląda znacznie gorzej – w każdej minucie dziesięcioro dzieci umiera z głodu). Autor podkreślił, że polskie instytuty badawcze zajmujące się problematyką sektora rolno-żywnościowego podejmują ważne i aktualne badania, których wyniki trafiają do odbiorców. Jednak, jak zawsze, można to robić lepiej.

Trzeci referat wygłosił dr Tomasz Kondraszuk, adiunkt w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw SGGW. Temat referatu brzmiał: *Rachunek kosztów jako element ekonomizacji badań naukowych*. Autor w swoim wystąpieniu podkreślił, że popyt na wiedzę jest ogromny. Rolnicy potrzebują konkretnych parametrów do oceny efektywności swoich działań, a także do podejmowania decyzji na przyszłość. Doradztwo oczekuje wsparcia od nauki i bieżących informacji na temat nowych technologii. ARiMR ocenia i wartościuje działania rolników. MRiRW na potrzeby kształtowania polityki rolnej oraz nauka i dydaktyka oczekują szczegółowych parametrów. Dr Kondraszuk podkreślił, że wymienieni odbiorcy oczekują kompleksowej informacji – od informacji ilościowej (technologicznej) do informacji kosztowej. To ekonomika bowiem dostarcza modele decyzyjne różnych działań możliwych do zastosowania ze względów technologicznych, organizacyjnych, instytucjonalnych i prawnych. Mówił on, że według E. Reischa i J. Zeddiesa: „Modele decyzyjne składają się zawsze z dwóch komponentów: stosunków technicznych procesów wytwarzania oraz ekonomicznych i ekologicznych warunków postawienia celu i jego osiągnięcia. Poważna (prawdziwa) ekonomika zakłada pełen profesjonalizm i fachowość w obu tych dziedzinach”. Normy i normatywy ilościowe są podstawą obliczeń kosztów i przychodów. W zakresie kosztów autor wyróżnił ich podział w zależności od zakresu podejmowanych decyzji, okresu (horyzontu) planowania, ale także w zależności od informacji, jakimi dysponuje decydent. W tym ostatnim przypadku należy wyróżnić koszty stałe, które nie podlegają zmianie ze względu na brak informacji o możliwościach ich redukcji i alternatywnych sposobach postępowania. Przy pełnym dostępie do informacji wszystkie koszty na etapie planowania stają się zmienne. Autor w swoim wystąpieniu odwoływał się do sposobu transferu wiedzy realizowanego przez KTBL (Das Kuratorium für Technik und Bauwesen in der Landwirtschaft). Sam fakt, że wymieniona instytucja funkcjonuje ponad 100 lat, świadczy o tym, że musi to robić dobrze.

Po przerwie kawowej realizowana była druga sesja konferencji. Przewodniczył jej prof. dr hab. Wojciech Ziętara. Pierwszym referentem był dr Heinrich

de Baey-Ernsten, Prezes Zarządu KTBL, który przedstawił cele i zadania oraz instytucjonalne aspekty funkcjonowania tej instytucji. Podkreślił, że do głównych jej zadań należą: gromadzenie i porządkowanie danych dotyczących szeroko rozumianych kalkulacji niezbędnych do podejmowania trafnych decyzji w gospodarstwach rolniczych; gromadzenie i opis parametrów techniczno-ekonomicznych dotyczących różnych rozwiązań technicznych (maszyny, urządzenia, narzędzia) możliwych do zastosowania w gospodarstwach rolniczych; opis i ocena ekonomiczno-organizacyjna nowych technologii produkcji; tworzenie platformy dyskusyjnej dla ekspertów, doradców i rolników; dostarczanie politykom parametrów niezbędnych do merytorycznego określania kierunków działań dotyczących krajowej i wspólnotowej polityki rolnej; ocena i upowszechnianie przyjętych rozwiązań prawnych. Z przedstawionych zadań realizowanych przez tę instytucję wynika, że grupa odbiorców informacji gromadzonych przez KTBL jest liczna. Do najważniejszych, zdaniem prezesa KTBL, należą: politycy zajmujący się problematyką rolną, naukowcy, którym są potrzebne dane na przykład do budowy modeli rozwoju gospodarstw rolniczych, jednostki oceniające projekty realizowane w gospodarstwach rolniczych, firmy ubezpieczeniowe, doradcy rolniczy oraz rolnicy i szeroko rozumiane szkolnictwo. Dr Heinrich de Baey-Ernsten zaznaczył, że pomimo dostarczania parametrów (informacji) dla polityków zajmujących się problematyką rolnictwa KTBL jest w pełni niezależną instytucją. Dodał, że tylko niezależna instytucja może dostarczać właściwych parametrów wykorzystywanych w praktyce. Mimo niezależności KTBL, większość środków z budżetu przeznaczonych na jej funkcjonowanie pochodzi z Ministerstwa Rolnictwa Niemiec. W 2011 roku było to 76% z łącznych (rocznych) wpływów, wynoszących 6,8 mln euro.

Drugim referentem w tej sesji był dr Martin Kunisch, Wiceprezes Zarządu KTBL, który zaprezentował referat *Naukowo-badawcze aspekty funkcjonowania KTBL*. W swoim wystąpieniu zwrócił uwagę na to, że normy i normatywy udostępniane przez KTBL, dotyczące planowania w gospodarstwie rolniczym, dotyczą różnych poziomów funkcjonowania tego gospodarstwa. Dr Martin Kunisch wymienił i pokazał parametry (opracowane przez KTBL) niezbędne do planowania na poziomie: organizacji i zarządzania gospodarstwem rolniczym, określonych gałęzi produkcyjnych, określonych działalności produkcyjnych oraz zabiegów technologicznych z wykorzystaniem różnych maszyn, narzędzi i urządzeń technicznych. Na wskazanych poziomach gospodarstwa rolniczego generowane parametry mocno akcentują na nakłady pracy oraz koszty określonych działań. Autor podkreślał ważność metodyki określania norm i normatywów produkcji rolniczej, wyznaczania kolejnych parametrów pomocnych w podejmowaniu decyzji na poziomie gospodarstwa rolniczego oraz mocno akcentował jakość przedstawionych norm i normatywów. W kolejnych latach, w ramach działań KTBL, planowane jest jeszcze pełniejsze dostosowywanie gromadzonych parametrów do warunków konkretnego gospodarstwa (np. dostosowanie parametrów do kształtu pola w gospodarstwie).

Trzeci referat wygłosił ponownie dr Heinrich de Baey-Ernsten, Prezes Zarządu KTBL. Temat wystąpienia brzmiał: *Praktyczne aspekty funkcjonowania KTBL z punktu widzenia użytkowników*. Autor przedstawił realizowane tematy grup roboczych ekspertów KTBL na przestrzeni ostatnich 10 lat. Pokazał potrzebę szybkiego reagowania na zapotrzebowanie na określone parametry w danym czasie na przykładzie zagadnienia realizowanego przez jedną z grup roboczych, a dotyczącego skutków intensywnej produkcji zwierzęcej. Grupa robocza miała się odnieść do przepisów zaproponowanych przez Komisję Europejską do spraw Rolnictwa, definiującą parametry wyznaczające intensywną produkcję zwierzęcą (40 000 stanowisk dla ptaków w kurniku, 2000 stanowisk w chlewni dla tuczników, 750 stanowisk w chlewni dla macior). Eksperti KTBL, po przeprowadzonych badaniach i uzyskanych wynikach, podważają wskazane wytyczne. Dr Heinrich de Baey-Ernsten w swoim wystąpieniu podkreślił potrzebę umieszczania większości norm i normatywów w Internecie. W Niemczech ponad 95% rolników ma dostęp do Internetu.

Po wystąpieniach referentów odbyła się dyskusja, w której udział wzięli: dr Karol Krajewski (SGGW), prof. dr hab. Stanisław Krasowicz (IUNiG Puławy), prof. dr hab. Wojciech Józwiak (IERiGŻ), dr Józef Żuk (SGGW), dr Martin Kunisch (KTBL) oraz dr Heinrich de Baey-Ernsten (KTBL). Dyskutanci podkreślali celowość powołania odpowiednika KTBL w Polsce i deklarowali wolę współpracy.

Podsumowania konferencji dokonał prof. dr hab. Henryk Runowski, Kierownik Katedry Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw SGGW. W swoim wystąpieniu podkreślił po pierwsze, że istnieje pilna potrzeba gromadzenia, porządkowania i udostępniania informacji wspomagającej zarządzanie gospodarstwami rolniczymi w Polsce (informacji, technologicznej, organizacyjnej, ekonomicznej i prawnej). Żyjemy bowiem w czasach, kiedy coraz szybciej trzeba podejmować coraz bardziej złożone decyzje. Po drugie zauważył, że mamy do czynienia ze swoistym paradoksem polegającym na tym, że z jednej strony mamy do czynienia z zalewem informacji, z drugiej zaś z brakiem dostępu do informacji dostosowanej do konkretnych potrzeb, sytuacji i decyzji. Wynika z tego konieczność gromadzenia i udostępniania informacji cechujących się wysokim poziomem użyteczności. Doświadczenia KTBL wskazują, że dostarczenie takich informacji w odniesieniu do rolnictwa jest możliwe i przynosi wymierne efekty. Z deklaracji uczestników zabierających głos w dyskusji, jak również w rozmowach kularowych wynika, że istnieje woła współpracy między polskimi instytutami badawczymi w celu wymiany myśli naukowej i efektywnego przekazania jej odbiorcom (rolnikom, doradcom, Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz agendom płatniczym ARiMR, ARR i ANR). Istnieje też deklaracja współpracy ze strony niemieckiej instytucji, jaką jest Kuratorium für Technik und Bauwesen in der Landwirtschaft (KTBL), z polską nauką i doradztwem. Wymiernym efektem tej współpracy będzie podjęcie wspólnego projektu badawczego na temat systemu gromadzenia i udostępniania informacji w rolnictwie oraz za-

proponowania ram organizacyjno-prawnych instytucji dla tego sytemu na wzór niemieckiego KTBL. Profesor Runowski nakreślił również harmonogram kolejnych działań niezbędnych dla urzeczywistnienia tej inicjatywy. Na koniec serdecznie podziękował referentom, organizatorom oraz wszystkim uczestnikom biorącym udział w konferencji, wyrażając nadzieję na dalsze wspólne spotkania poświęcone budowaniu „Polskiego KTBL”.